

עלון שבועי מבית 'בני אמונים' וכל האמונים

מאוצרות אמונים

פניני אמן ותפלה בפרשה

'ואל תתעלם מ'בן אהובך'

"לא תראה את שור אחיך או את שווי נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיו" (כב א)

במקרא (בי"ט ל א) דרשו חכמים מיתור תבת "והתעלמת": "פעמים שאמה מתעלם... היה זקן ואינה לפי כבודו [לטפל באביו זה וילהחזירה]... לכה נאמר 'והתעלמת מהם'."

פעם הזדמן רבנו עקיבא איגר לנרשה הבינה, ובידועו כי אחד מקרובי משפחתו מתגורר בה, בקש לבקרו בביתו. אותו קרוב היה איש פשוט והמוני והתגורר בבית עלוב בקצה העיר, ומקורבי רבנו שסברו כי אין זה מכבודו של גאון הדור לסור למעונו של איש פשוט זה, בקשו למנועו מכה.

משנוכח רבי עקיבא איגר בכנות מקורביו, הגיב בחריפות: "לגבי השבת אבדה נאמר 'והתעלמת', ומכאן דרשו חכמים של'זקן ואינו לפי כבודו' מתר להתעלם, אך לגבי קרובי משפחה נאמר במקורש (שעריה נח ז): 'ומבשרך לא תתעלם', ומכאן שאף ל'זקן ואינו לפי כבודו' אסור להתעלם מקורביו."

על פי יסוד זה באר רבי נפתלי מרופשיץ את שאנו משודרים בבית השלישי של פייט 'דידי נפטי': "ותיק יהיו נא רחמיך וחוסה נא על בן אהובך... וחוסה נא ואל תתעלם", אף כי הקדוש ברוך הוא מכנה 'זקן מלא רחמים' (מכילתא בשלח ד) ואין זה לפי כבודו להגלות בפני בני אדם השקועים בעוונות, בכל זאת מבקשים אנו: "וחוסה נא על בן אהובך". וכיון שאנו 'קרוכים' אליו כבנים, אין הוא יכול להתעלם ממנו פדיון 'זקן ואינו לפי כבודו', זוהי הסבה שאנו מוסיפים: "וחוסה נא ואל תתעלם".

זמירות לשבת - תיקל התפלה עמי רצג

תפלה בלשון החלטית

"כי יקרא קו צפור לפניך... לא תקח האם על הבנים" (כב ו)

במסכת ברכות (ג א) מבאר כי המבקר רחמים מלפני ה', בצנינו את מדת רחמי המותבטאת במצות שלוח הקו שצוה לשלח את האם לפני לקיחת הבנים כדי שלא תצטער בלקיחתם, "משתקין אותו", כיון שאיננו יודעים שזו טעמה של מצות שלוח הקו, ועלינו לקומה רק משום שגור גור עלינו מלכו של עולם.

לפי האמור יש לתמה על לשון המדרש בפרשתנו (ד"ב ו א) שממנו משתמע שהשתמשו חכמים בשעם האמור על מצות שלוח הקו: "וכשם שנתן הקדוש ברוך הוא רחמים על הבהמה כך נתמלא רחמים על העופות. מניין? שנאמר: 'כי יקרא קו צפור לפניך...'. הכיצד יתכן?!

תרוץ רבי אליעזר סג"ל לנדא, רבה של ברודי ונכד ה'נודע ביהודה':

ב'תוספות יום טוב' (ברכות ב א) מבאר שהאסור האמור אינו אלא כשהאדם אומר את השעם בדרך תפלה. שבכך שהוא מזכיר זאת בתפלתו מראה הוא כי מחלט אצלו שזו סבת המצוה, ואלו אמירת הדברים בדרך דרש לא נאסרה. ולפי זה אין להקשות על דברי המדרש שנאמרו בדרך דרש.

יד המלך תפלה ט ז

רזי אמונים

מרמזי אמן בפרשה

אמן הופכת את הקללה לברכה

"ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללה ויבהר ה' אלקיך לה את הקללה לברכה" (כב ה-ו)

כתב בספר הגו ודרך משה' (ליום א): "חגיב אדם... לברך בקול רם כדי שחברו יענה אמן, ואם יעשה כן, אזי אם חס וקלילה נגזר עליו קללה, אזי מהפך הקללה לברכה."

רמז לכה נתן למצא בפסוק שלפנינו: "ה' אלקיך בגימטריה 'אמן' (עם הכולל), ללמדך כי בזכות ענית אמן הופך ה' את הקללה לברכה."

זכר ויהיה

יש להוסיף עוד, כי ראשי התבות: "מפתור ארם נהרים" הנם 'אמן', ללמדך כי זכות ענית 'אמן' מונעת את הקללה.

'מאה ברכות' כענש

"וענשו אתו מאה כסף" (כב יט)

האור החיים' הקדוש דורש פסוק זה על המתנשל בלמוד התורה [שנמשלה לאשה (במות ג א)], ומסים, כי תקנתו של איש זה היא: "וענשו אתו מאה כסף" - 'רמז למאה ברכות שחייב לברך בכל יום'.

יש לתמה: וכי נתן לכנות את חייב מאה ברכות כ'ענש'? פרש רבי ברוך שמשון שניאורסון ראש ישיבת טשעבינ: כאשר מקפיד האדם לברך ולהודות לקדוש ברוך הוא מקרב לבו על כל הטובות שמרעיף עליו, מיז מיסרות אותו כליותיו והוא מתמלא בוישה ומתענה בחרטה על שפרד במי שהיטיב עמו כל כך ועל כך שמאס בתורתו, ויסורים אלו הם ענשו.

'אין לנו עוזר וסומך אלא אתה'

"פי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנה להצילה ולתת איביך

לפניך" (כב טו)

דרש רבי יוסף שאול נתנזון רבה של לבוב:

בתפלת 'נשמת כל ח' אנו אומרים: "ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע, פודה ומציל ומפרנס ועונה ומרחם, בכל עת צרה וצוקה אין לנו מלך עוזר וסומך אלא אתה". מבקשים אנו בלשון זו לעקר את טענת האפיקורסים שכל יכול יש שתי רשיות בעולם, האחת קמנה על השפעת הטוב, והשנייה קמנה על הגזרות הרעות. בנגוד לדעתם המפרכת אנו מזהירים: "ומבלעדיך אין לנו מלך גואל ומושיע" - שכן אתה הוא המשפיע עלינו את הטובות, ובאותה מדה: "בכל עת צרה וצוקה אין לנו מלך עוזר אלא אתה" - אף בצרה ובצוקה אתה הוא העומד לימינו.

יסוד זה נרמז אף בפסוק שלפנינו: "כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנה להצילה" - הקדוש ברוך הוא פועל את הטובות הנעשות לישראל, ולתת איביך לפניך" - ואף את הרעות הנעשות לאויביהם.

דברי שאול

תפלת העני מגנה על העשיר

"כי עני הוא... ולא יקרא עליך אל ה' ויהי בך חטא" (כד טו)

כתב רבי חיים מפרידבורג, אחי המהר"ל מפראג: עני הנתמך על ידי עשיר, מתפלל תמיד על מיטיבו שיצליח בעסקיו ויוכל להמשיך ולתמוך בו. תפלה זו הנאמרת מלב נשבר מועילה לעשיר שיצליח, למרות חטאיו. ועל כך מזהירה התורה את העשיר: אם לא תתמך בעני, ו'לא יקרא עליך אל ה' - בתפלה להצלתך, אזי ויהי בך חטא" - בהעדר תפלה זו המגנה עליך מפני המזקרגים המזכירים את חטאיך.

ספר החיים' ספר פרנסה וכלכלה פ"ה

'שעשה לי כל צרכי'

"ונגשה במקתו אליו לעיני האזנים וחלצה נעלו מעל רגלו" (כח ט)

את פשר מצות חליצת הנעל פרש רבי יוסף שאול נתנזון רבה של לבוב על פי פירושו של המהרש"ל (סדור השליה ברכות השחר) לברפת 'שעשה לי כל צרכי', שיש בכך שבח מיוחד על שלטון האדם על הבריאה, ואף על החיות והבהמות, בכך שהוא נותן את עורותיהם תחת רגליו.

לדברי המהרש"ל נמצא שהמגעלים משמשים סמל לשליטת האדם. לפיכך כאשר משתחררת היבמה מעשבוניה לזבם, חולצת היא את נעלו מרגלו, לאמר: איני משעבדת לך יותר.

דברי שאול' מהדורה חדשה

לקראת השנה החדשה, שבה בלנו מיחלים להתברך בשנה טובה ומתקנה, הבה נמבל על עצמנו להקפיד לפתח את יומנו באמירת ברכות השחר בחברותא, ונזכה שתתקבל בקשתנו: "תכלה שנה וקללותיה" - תחל שנה וברכותיה".

לברכה ולא לקללה, אמן ראשי תבות אלו!

"ויהפך ה' אלקיך לה את הקללה לברכה"

"חגיב אדם... לברך בקול רם כדי שחברו יענה אמן, ואם יעשה כן אזי אם חס וקלילה נגזר עליו קללה, אזי מהפך הקללה לברכה".

(ספר הגו ודרך משה' ליום א)

